

Tentoonstelling Reinier van Arkel en Voorburg tijdens de Tweede Wereldoorlog

[Tentoonstelling Reinier van Arkel en Voorburg tijdens de Tweede Wereldoorlog - Nieuws - Over RvA - Reinier van Arkel](#) // 11 augustus 2021

's-Hertogenbosch – Vanaf woensdag 1 september is er bij Reinier van Arkel een bescheiden tentoonstelling 'Reinier van Arkel en Voorburg (te Vught) tijdens de Tweede Wereldoorlog' te zien. Over de oorlog in Vught en 's-Hertogenbosch is veel geschreven, maar over wat zich toen afspeelde op Voorburg in Vught en bij Reinier van Arkel in 's-Hertogenbosch is bij een breed publiek niet veel bekend. Met foto's en beschrijvingen geeft deze tentoonstelling een indruk van deze periode.

De tentoonstelling is een hommage aan al degenen die zich onder erbarmelijke omstandigheden inzetten voor de kwetsbare psychiatrische patiënten, maar wil vooral de patiënten herdenken die overleden in Auschwitz en aan de degenen die ter plekke aan oorlogsverwondingen bezweken.

Bezetting Voorburg

De Duitsers confisqueerden op Voorburg drie gebouwen en vijf Engelse zusters werden weggevoerd naar een interneringskamp. In 1942 verslechterde de situatie door de komst van zo'n duizend patiënten van psychiatrische instellingen in Heiloo en Santpoort. Zij werden naar Vught gedeporteerd vanwege de bouw van de zo genoemde 'Atlantikwall' om het land tegen een invasie van geallieerden te verdedigen.

In documenten van Santpoort, de Godshuizen, Inspectie, de gemeenten Vught en 's-Hertogenbosch en Reichskommissariat werd nergens gesproken over consequenties van de deportatie voor de zorg op Voorburg. De gevolgen van de deportatie waren verschrikkelijk voor de psychische en lichamelijke toestand van de patiënten. Het sterftecijfer steeg flink, vooral door infectieziekten. De begraafplaats op Voorburg moest flink uitgebreid worden. Bovendien waren er veel meer hongerige monden te vullen. Om dat mogelijk te maken werden plantsoenen en grasvelden omgeploegd tot land- en tuinbouwgrond.

Bij de patiënten uit Santpoort waren vijf joodse patiënten. Op Voorburg waren er twee: Abraham van Leeuwen en Helene van der Gaag-Krug. De Duitsers hielden razzia's om hen op te sporen en hen via Westerbork naar Auschwitz te weg te voeren.

In het totaal zijn er binnen Reinier van Arkel en Voorburg 9 oorlogsslachtoffers te betreuren.

Bevrijding

In september en oktober 1944 namen in 's-Hertogenbosch, Vught en omgeving de gevechtshandelingen tussen Duitsers en geallieerden explosief toe. Boven 's-Hertogenbosch en Vught vlogen regelmatig bommenwerpers. Piloten wisten dat zij hun lading niet moesten richten op een dak met een rood kruis (gezondheidszorginstelling). Tijdens de (dreigende) bombardementen verscholen de mensen zich in de schuilkelders waarin vooral in 's-Hertogenbosch ook onderduikers zaten. De gevechten gingen op het landgoed Voorburg en in 's-Hertogenbosch rondom Sluis 0, waar Reinier van Arkel tegenaan ligt, van man tot man. Daardoor kon het gebeuren dat aan de voorkant de Duitsers de gebouwen ontvluchtten, terwijl aan de achterkant de Engelsen er naar binnen gingen. Uiteindelijk werd 's-Hertogenbosch op 27 oktober 1944 bevrijd. Maar de oorlog ging boven de rivieren door. En daardoor kon het gebeuren dat er op 21 februari 1945 een bom viel op een afdeling van Voorburg waarbij veel materiële schade was en er een dodelijk slachtoffer te betreuren viel.

De tentoonstelling is te zien vanaf woensdag 1 september op locatie Bethaniestraat 2 te 's-Hertogenbosch op werkdagen van 9.00 tot 17.00 uur. Ook op de open monumentendag, zaterdag 11 september is de tentoonstelling te bezichtigen tussen 11.00 en 16.00 uur.

Franciscus Matheüs Maria van der Hoeven (Den Haag 23-09-1919 / Burgos (Spanje) 31-05-1961)

***& gehuwd in april 1947 met
Wilhelmina Louïse (van der Hoeven) Sadée (Rotterdam 08-06-1918 / Heiloo 09-09-2009).***

F.M.M. van der Hoeven is tijdens de tweede wereldoorlog arts-assistent psychiatrie op 'Voorburg' te Vught. Later werd dit een onderdeel van de psychiatrische inrichting Reinier van Arkel te Den Bosch.

- Aloyius HBS-B te den Haag daarna studie geneeskunde in Leiden (1938 – 1949). Coschappen in psychiatrische inrichting 'Voorburg' in Vught, Nijmegen (assistent van Prick – neurologie); Heerlen (laatste onderdeel van specialisten opleiding). Daarna sinds april 1950 verbonden aan Elisabeth ziekenhuis te Alkmaar, naast eigen praktijk als zelfstandig psychiater en

tevens verbonden als deeltijder aan psychiatrische inrichting St. Willibrordus Stichting te Heiloo en als (deeltijd) forensisch psychiater aan de Rechtbank te Alkmaar.

=====

Uit de correspondentie van F.M.M. van der Hoeven en W.L. Sadée komen onderstaande passages.

Brief van 6-11-1943

We hebben een zeer interessante afdeling met allerlei verschillende gevallen; een dagverblijf voor rustigen een voor onrustige vrouwen, een zaal met toeval-lijdsters, een zaal met bedverpleging annex badkamer met de permanente baden en een ziekenzaal. En dan is er een gang met een rij kamertjes die gebruikt worden voor totaal onhandelbare, agressieve patiënten, die gevaarlijk zijn. Van de week heeft er een met het erin staande bed een deur totaal vernield, en alles wat nog kapot was te maken stukgeslagen. Een uiterst gevaarlijke psychopathe, die met vieren moest worden aangegrepen. Vandaag was ze gelukkig rustiger, en had de stroozak weer gemaakt. Die gang is wel het verschrikkelijkste van wat ik hier zag; het is meer dierlijk dan menselijk, meer verschrikkelijk dan al het andere. Je krijgt hier heel wat te zien zodat het vak je in praktijkbeelden voor de geest komt te staan. Het was hier vroeger ook opleiding voor psychiatrie, zodat je hier 3 jaar moest zitten tegen bij Carp 2 jaar. Kortelings is dat opgeheven, en is hier geen opleiding meer. Donderdagmorgen heb ik zelf enige patiënten electro-shock gegeven, wat een riskant werk is in zekere zin, en min of meer verschrikkelijk om te zien; de resultaten zijn echter direct merkbaar, maar zij toch slechts vrij snel voorbijgaande verbeteringen. 's Morgens maken wij uitgebreide visite tot het om 11.45 rapport is. 's Middags onderzoek ik patiënten, en schrijf er verslagen over. Het werk bevalt me hier heel goed; de verpleegsters en de zusters zijn heel vriendelijk en voorkomend, de broeders evenzo. Ik heb echter alleen maar vrouwen; m'n slaapkamer is echter aan de mannenkant, m'n zitkamer is helaas nog niet geregeld, wat vrij vervelend is. Misschien de komende week. De werktijden zijn van 9.30 tot 11.45 – dan rapport (meestal tot 12.15); 12.45 eten. Werken van 2 – 5; 6 uur eten. 't Eten is hier relatief heel goed, beter nog dan in Breda. De collegae zijn heel aardig, en onder de jongeren een genoeglijke sfeer. Met Schreinemachers heb ik het trouwens ook getroffen, zowel met hem als met zijn afdeling. Hij is hier sinds ½ jaar vast geneesheer.

=====

Brief van 31 mei 1944

Verder zit ik een beetje in de put vandaag. Ik geloof dat het langzamerhand ontzettend onvoorzichtig is om te reizen. Gisteren is de elektrische trein van Eindhoven naar hier beschoten waar van Hellemond in zat die van Venray hierheen reisde. De juffrouw naast hem is doodgeschoten, leefde nog 'n 20 minuten, in de hele trein waren 20 zwaargewonden waarvan er reeds 3 overleden zijn.

Hij is zich dood geschrokken, over een bank gekropen, waarna een tweede reeks kogels volgde, die hem echter niet troffen, 't gaat door dak, vloer, zittingen en overal doorheen, er is totaal geen dekking en je merkt nergens aan dat er een beschieting zal plaats hebben. Vandaag is van Hellemond 68 km uit Venray komen fietsen aangezien hij geen trein meer ingaat.

Hugo verdomt 't om morgen het consultatie bureau in Oss te gaan doen, alle artsen die in Venray moesten examineren vandaag zijn allemaal weggebleven. In deze buurt schijnt het reizend publiek zeer verminderd te zijn. Trouwens Maandagavond was er geloof ik wel beslist minder publiek in de trein dan op een doodgewone Zondagavond getuige dat er slechts weinigen hoefden te staan. Vorige week is de elektrische tussen Utrecht en Arnhem beschoten bij Ede. Heus Wil ik weet niet of het wel juist is Maandag met die club zo'n eind op reis te gaan. Die juffrouw die naast van Hellemond zat en nu dood is, was met haar verloofde op reis, die niets mankeert; natuurlijk is de kans misschien nog geen 5 %, maar je kunt 't maar treffen. Vandaag zo hoorde ik, zijn er hier weer 10 treinen beschoten.

Liefste, tot ziens, denk maar eens goed na

een heel innig kusje en veel liefs van je Fran.

=====

Brief van 29-VIII – '44

De hele Maandag is er weer behoorlijk geschoten op treinen, in 't geheel 23; ook de Smets trein is beschoten.

Ik reis nu niet meer; heb er nu genoeg van. Over enige weken wordt België opgerold, ik heb het idee dat ik je niet meer zal zien als het zo door gaat, de Smets trein was goed geraakt, maar 2 doden, maar vele gebroken benen met het eruit springen en beroerde tonelen, diefstal van jassen etc.

Een fraaie vertoning. Gisteren bij Sterksel een trein beschoten met 7 doden en 40 zwaargewonden. Laten we werkelijk nu maar liever geen risico's meer lopen Lievertje.

=====

Brief van 3 september 1944

Met de oorlog staat het zó, dat we eind deze week grote veranderingen verwachten. Maar persoonlijk verwacht ik dat er nog wel een 14 dagen mee heen zullen gaan. Je weet dat ze al getracht schijnen te hebben de brug bij Zaltbommel te vernielen, maar wat niet gebeurd is. Wel zijn we sinds gisteren van het gas afgesneden, wat hier uit Limburg komt. Een van de Maasbruggen schijnt defect te zijn, waar dat overheen komt. Ondertussen heeft Janssen ons gevraagd of Meurs of ik niet, als het spannend wordt op Reinier van Arkel willen gaan slapen, waar we helaas geen "neen" op konden zeggen. We hebben er nog niet over gevochten, doch het ligt ons geen van beide erg. Ondertussen is verder de S.D. uit Vught verdwenen, en er wordt verteld, dat de kampcommandant gevangenen geweigerd heeft op te nemen, omdat 't toch maar voor 'n week of zo zou zijn. Op het ogenblik zijn ze weer bezig met de telefoonleiding hier op het terrein, wat dat nu weer is, weet ik niet. Persoonlijk verwacht ik niet erg belangrijke gevechten hier ons land, maar in hoeverre is de wens de vader van de gedachte. Vader schreef een amusante brief uit Ootmarsum, en schijnt alles nog maar doodgewoon te vinden. Ze zitten geloof ik ook nog zo'n beetje bij Parijs!

De telefoonpost alhier wordt opgeruimd en afgebroken!

Momenteel enige honderden bommenwerpers duidelijk te zien boven ons terrein; de lucht vol met strepen een schitterend gezicht. Het daverd van het motorgeronk, 't huis staat te trillen.

=====

Brief van 28-9-1944

Het leven is hard geworden, en we staan nog maar aan het begin van al het vreselijke dat er nog te gebeuren staat. Het dulle gejuich van drie weken terug heb ik niet als werkelijkheid kunnen beschouwen, hoewel ik ook onder de indruk ben geraakt van alles wat toen door iedereen verwacht werd. En toch kon ik het inwendig niet geloven. En er gebeurde veel, maar hier niet en in Noord Nederland niets. Tot de armada overkwam een uur nadat ik het telefoongesprek met jou heb gehad op Zondag 17 september. 't Is geweldig geweest. We hebben alles gezien. En de volgende dag precies hetzelfde, nog in grotere mate; meer dan 2000 vliegtuigen kwamen hier recht over ons huis heen en draaide daarna naar N.O. alsof ze het gesticht als baken gebruikten.....Op 18 september vielen er ten Z van ons terrein vele parachutes met kisten, vol met levensmiddelen, munitie en medisch materiaal naar men zegt. De 19^e September viel Eindhoven, en kwam er weer zulk een grote groep over, enige honderden, die echter een gordijn van afweer ontmoette zodat het levensgevaarlijk was. Het knalde hier geweldig en wegens scherven was het geboden niet te veel voor de ramen te kijken. Daarna is het stil geworden. Wij hoorden dagelijks van de kleine vorderingen en de strijd bij Nijmegen en Arnhem.....Hoe zou het met Rita, Frank en de kindertjes zijn. Arnhem is een puinhoop. Merkwaardig hoe ik dat in onze vakantie voorvoeld heb, toen ik zei: "Ach je weet maar nooit wat de oorlog nog kan doen; van Arnhem kan misschien niet veel overblijven". En waarachtig, het is bewaarheid. We werkten hier door, in zijn gewone gang. Twee geneesheren zijn constant en een af en toe afwezig.....Ik neem nu "Sancta Maria" waar en

kan al het werk rustig af. Overdag zijn er nogal wat jagers en is er af en toe weer afweergeschut. We komen weinig buiten, de grote weg hier wordt steeds gepatrouilleerd en de Duitsers rijden vanzelfsprekend nogal wat, waarop af en toe geschoten wordt. Aimé en nog iemand werden opgebracht aangezien men hen voor parachutisten aanzag; en zo zijn er nog vele euvelen die ons in de inrichting en op het terrein houden. De Duitse telefoonpost is weg. De Duitsers zitten nog met duizenden in Boxtel. We hebben hier een chirurgische en interne noodverbandplaats ingericht aangezien ons chirurgisch kunnen vanzelfsprekend niet aan alle eisen kan voldoen. Toch kunnen we eventueel wel hulp verlenen als er hier getroffen komen. Simons is met het interne en ik met het chirurgische gedeelte belast. Zo wachten we maar af, dag in dag uit en denken bijna niet te accepteren alles. Dagelijks gaan onze gedachten uit naar de nood die in de grote steden wel definitief begonnen zal zijn.....Ook hier is het wat minder geworden. Vlees behoort tot de zeldzaamheden van het middagmaal, niet meer da tweemaal per week. Maar we lijden daarom natuurlijk nog geen honger. Melk is zeer beperkt geworden. God-zij dank dat onze eigen bakkerij tegenwoordig werkt en dat we nog fruit hebben en nog wel groenten zodat de patiënten het nog niet slecht hebben gekregen.....'s-Nachts is het hier volmaakt rustig en hoor ik nooit iets, hoewel velen zeggen dat er zo hard geschoten is. 's-Avonds als ik naar bed ga bij 12 uur zie ik vanuit Eindhoven veel zoeklichten, die als maar heen en weer gaan. En steeds sta je 's-Morgens weer op, vraagt naar nieuws en gaat het werk weer beginnen. Het is prettig als alles zo veel mogelijke regelmatig gaat. Het is hier wel koud als de zon een hele dag weg is geweest zoals de afgelopen dagen. De patiënten slapen beneden in de gangen en op de oplopende afdelingszalen omdat het boven op de zolders voor scherpgevaar verboden is geworden.....Niemand rijdt hier meer op de fiets, ook Schaank en Simons zijn hun karretjes kwijt toen ze vorige week naar Boxtel gingen. Ook vele paarden zijn hier van de boeren meegenomen. Wagens dito. Er is zo goed als geen vervoer meer. Aangezien we hier een gemeenschap op zichzelf vormen is het hier nog niet zo erg, maar ik kan mij indenken hoe beroerd dat in de normale maatschappij is.

=====

Brief van 10 Oct '44.

We hebben het hier veel kariger gekregen, maar zitten gelukkig nog niet in nijpend gebrek. Wel zal dat over plus minus 3 weken voor de deur staan. Melk en eieren voor de patiënten zijn er ook niet meer. Licht (elektriciteit) alleen van 5 tot 11.00. Geen verwarming van zelf. De patiënten die toch niet kunnen werken zullen we voortaan maar in bed houden als het zo door gaat met de kou. Er komt hier geen enkele nieuwe pat. Meer, al geen weken. Maar aangezien ik er nu plus minus 550 hen (n.l. 250 van Sancta Maria erbij) is er toch nog veel werk, vooral huisartsenwerk. Heb overigens nog enige interessante psychiatrische patiënten. Heb nog 2 x een sectie gedaan. De ene week na de andere verstrijkt en er gebeurt erg weinig. Af en toe hevig artillerievuur, bijna dagelijks. Vorige week heel erg, dagen achterelkaar. Veel granaten vielen in den Bos, waar diverse mensen (30) gedood werden. Van ons huis werden twee verpleegsters van Santpoort hier op de weg plusminus 500 meter van Voorburg door een granaat gedood, die plechtig werden begraven op 4 October. Ook zijn er 4 Duitsers op ons Kerkhof neergelegd die gedood werden. We komen al sinds 2 à 3 weken niet meer op de weg en nog maar af en toe buiten. Ineens kan het granaatvuur weer beginnen en er is geen ontkomen aan. Over het algemeen komt er niet veel over de weg voorbij. Sinds Zondag is het over het algemeen erg rustig en we horen niet veel. Aan Sancta Maria heb ik nogal wat werk, nu ik ook de lijsten moet bijhouden; les geven aan de verpleegsters heb ik nog niet gedaan, hun hoofd staat er toch niet naar.

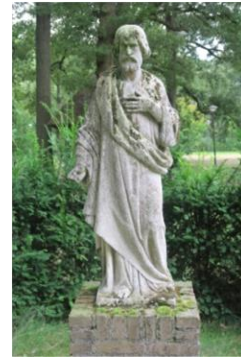
=====

Brief van 5-5-1945

We werden op de 25^e October bevrijd. Je laatste brief van 18 Oct kreeg ik de week erna. Dat is het laatste geweest. Er is hier zeer serieus oorlog gevoerd. Drie nachten lagen we onder hevig granaatvuur; door een twaalfstal inslagen van granaten werden twee Zusters gedood (o.a. Zr

Lamberta) en een tiental mensen gewond. Het waren angstige dagen, die in de kelders werden doorgebracht. Toen de Engelsen er eindelijk waren is er nog een volle dag rondom het huis gevochten en toen trokken de Duitsers terug. We waren bevrijd en ik voelde me tot het leven terugkeren. Het eten werd in de volgende weken bar slecht. Geen elektriciteit, geen verwarming. 't Was veel erger dan voor de bevrijding. Maar allengs begon het beter te worden. Het leven wilde zijn loop hernemen, tot de V1's kwamen, die maandenlang hierover zijn komen tuffen. Het was een beroerde tijd. Aanvankelijk kon ik er goed tegen, maar op 21 Februari viel er een bom midden op het gebouw (op mijn afdeling St. Cathrien). Als hij ½ minuut later was gevallen was ik dood geweest, wilde n.l. net door de gang naar het rapport gaan. Ik was stijf van de schrik. 't Was 20 meter van mij af en had alleen een hoofdwondje. Er was wonder boven wonder maar één dode en plusminus 100 gewonden. De schade bedraagt plusminus f 150.000,-. Een deel van de inrichting was onbewoonbaar. Gesensibiliseerd door deze schrik kon ik niet meer tegen de V1's die soms met een 20 tal 's-nachts in de buurt vielen. We zijn toen met z'n drieën in de kelder gaan slapen en zodoende kwam ik weer wat op streek. Na een goede week was het over en keerde ik op mijn slaapkamer terug.

=====

Psychiatrische afdeling 'St. Joseph' onderdeel van 'Voorburg' te Vught.

